

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Hur påverkas språket efter en kodväxling? En pilotstudie av en intervju med en amerikansvensk

Josef Wikström

Specialarbete 7,5 hp
Svenska språket, fortsättningskurs SV1203
Vt 2013
Handledare: Einar Korpus

I. Sammandrag

Den här uppsatsens syfte är att ta reda på hur kodväxlingen tar sig uttryck och hur kodväxlingen påverkar svenskan hos en amerikansvensk. Undersökningen testas mot de kriterier Yaron Matras ställt upp för kodväxling i *Language contact* samt mot vad John Macnamara skriver om hur tvåspråkiga personer hanterar de två olika språken. Undersökningen kommer fram till att svenskan inte påverkas av kodväxling till engelska. Det skulle betyda att vi har att göra med två olika språkssystem hos tvåspråkiga.

Nyckelord: Kodväxling, tvåspråkighet, amerikansvenska

II. Innehållsförteckning

I. Sammandrag	s. 2
II. Innehållsförteckning	s. 2
1. Inledning	s. 3
2. Tidigare forskning	s. 3
3. Teori	s. 4
3.1 Om kodväxling	s. 5
4. Resultat	s. 5
4.1 Informantens kodväxling	s. 6
4.2 Effekter av kodväxlingen	s. 8
5. Diskussion och slutsatser	s. 11
Litteraturförteckningen	s. 13
Transkriptionsnyckel	s. 13

1. Inledning

Den här uppsatsens syfte är att undersöka dels hur kodväxlingen sker med bakgrund av vad Yaron Matras har skrivit om typisk kodväxling, dels hur kodväxling i en konversation påverkar språken. Kan man märka fler eller starkare influenser från det starkare språket (L1) på det svagare språket (L2) efter att kodväxlingen skett? Och om så är fallet: vilka delar av språket är det som påverkas av användandet av L1 (uttal, syntax, ordval etc.)?

I förlängningen kan detta vara viktigt för att förstå hur två språk samsas i medvetandet. Är det två separata system eller är det ett enda som turas om att ”markeras”?

Detta undersöks genom en kvalitativ studie av ett inspelat samtal med en informant för att undersöka hur kodväxlingar till engelska under samtalet påverkar svenskan som följer direkt efter att kodväxlingen skett.

Uppsatsen inleds med en kortare sammanfattning av vad som skrivits tidigare kring effekter av kodväxling. Därefter följer en kortare sammanfattning av vad John Macnamara och Yaron Matras skrivit om kodväxling och tvåspråkighet. Därefter följer en resultatdel följt av en diskussions- respektive slutsatsdel. Sist i uppsatsen finns en litteraturförteckning samt transkriptionsnyckel till det transkriberade materialet som används i texten.

2. Tidigare forskning

All tidigare forskning som blivit läst inför den här uppsatsen tar upp påverkan under själva kodväxlingen. Fokus i den här undersökning skiljer sig lite från deras på så vis att den intresserar sig för vad som händer *efter* att kodväxlingen skett. Ett par av undersökningarna är dock värda att nämna trots sitt skilda forskningsfokus.

Mark Antoniou, Catherine T. Best, Michael D. Taylor och Christian Roos har i sin

artikel ”Inter-language interference in VOT production by L2 dominant bilinguals: asymmetries in phonetic code switching” kommit fram till att påverkan från det starkare språket är liten eller ingen alls. (Antoniou m.fl, 2011).

Artikeln tar även upp en undersökning gjord av Grosjean och Miller gjord 1994. Deras undersökning behandlar kodväxling mellan franska och engelska. De kommer fram till samma resultat. Den fonetiska nivån påverkas inte av kodväxlingen. (Antoniou m.fl, 2011, s.561)

3. Teori

Grunden till den här undersökningen kommer från diskussionen huruvida två språk är en del av samma system eller avskilda från varandra i medvetandet. En som hävdar att språken tillhör två separata system är John Macnamara som gjort ett flertal experiment för att utröna relationen språken emellan hos tvåspråkiga. Macnamara skriver:

How does a bilingual person keep his two languages from getting mixed up? Of course, he is not fully successful in doing so as students of linguistic interference have been able to show. /.../ Nevertheless, a great many bilingual communities and individual bilinguals are remarkably successful when speaking either of their languages in avoiding interference from the vocabulary, phraseology, and syntax of the other, and nearly all bilinguals show some ability to do so. (Macnamara, 1967, s.729)

I artikeln ”The Linguistic Independence of Bilinguals” jobbar Macnamara mot tre hypoteser som alla testas i experimentet: 1. Även om tvåspråkiga behärskar ett av sina språk bättre skulle de uttrycka sig mer effektivt om de bara hanterade ett i taget, istället för att hela tiden variera sig mellan språken. 2. Tvåspråkiga uttrycker sig mer effektivt i något av språken jämfört med om de hela tiden skulle översätta från det ena till det andra. 3. Språklig självständighet beror på nivån av tvåspråkighet, det vill säga, någon som kan språken bättre har lättare att hålla dem isär.

Resultatet av undersökningen visar att hypotes ett och två stämde. Hypotes tre stämde inte. Det skulle kunna tas som bevis för att vi har att göra med två olika språkssystem hos tvåspråkiga personer. (Macnamara, 1976, s.730)

3.1 Om kodväxling

Det finns två typer av kodväxling, skriver Yaron Matras i *Language contact*. Den ena benämner Matras som ”alternational codeswitching”. Då formar båda språken hela meningar. Den andra typen av kodväxling kallar Matras för ”insertional codeswitching”. Då för talaren in enstaka ord på ett av språken. Dessa inlemmas i huvudspråkets meningar. (Matras, 2009, s. 101).

Man förutsätter att kodväxling följer en viss regelbundenhet. Kodväxlingen sker inte helt slumpartat utan motiveras av vissa faktorer. Matras nämner tre faktorer som påverkar både ”alternational codeswitching” och ”insertional codeswitching”. Dessa faktorer är:

1. Kodväxling kan ske till följd av svårigheter att hitta ett adekvat uttryck i ett av språken.
2. Kodväxling kan ske för att skapa en stilistisk effekt.
3. Kodväxling kan ske när talaren upplever att vissa uttryck har språkspecifika associationer. Då kan talaren växla språk trots att denne känner till att båda uttrycken finns på båda språken.

(Matras, 2009, s. 105).

Det är den här uppsatsens mål att kunna svara på huruvida informanten använder sig ”alternational codeswitching” eller ”insertional codeswitching” samt vilken av de tre faktorerna som påverkar informantens kodväxling.

4. Resultat

Det analyserade materialet är en knappt 15 minuter lång intervju med en av de s.k.

amerikasvenskarna. Informanten ifråga växte upp i ett av de områden i USA med hög invandring från Sverige i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Informanten är född i USA år 1930, men båda föräldrarna talade svenska. I hemmet blandades språken. Mest talades dock engelska.

Informanten talar bra svenska även om denne bryter på amerikanska, främst när det gäller uttalet. Informanten behöver få engelska ord till hjälp för att kunna uttrycka sig. För att kunna säga något om hur svenskan förändras i anslutning till kodväxlingen är det naturligtvis viktigt att först beskriva hur svenskan låter ”normalt” hos informanten.

Prosodin har tydliga drag av engelskan. Det finns en tendens till hyperkorrektion i svenskan, framförallt i användandet av pronomen. Exempelvis uttalar informanten *De* just som *de*, med en dragning mot ett i-ljud. Detta skulle kunna bero på att informanten läst mycket böcker på svenska (något denne själv berättat om) och inte lyssnat på tillräckligt med svenska för att ha tillgodogjort sig *dom*-uttalet. En annan möjlig förklaring skulle kunna vara att de(i)-uttalet är ett dialektalt uttal som informanten fått med sig från föräldrarnas svenska.

Informanten har svårigheter att uttala sje-ljud som förekommer i ett ord som *station*. Uttalet informanten använder sig av låter mer som /stahon/. Likaså ett ord som *sjöng* vållar problem. Sj-ljudet ersätts precis som i det förra exemplet med ett /h/. *Sjöng* uttalas därför som /hong/.

Ytterligare ett språkligt drag som är typiskt för informantens svenska är att subjektet alltid hamnar i fundamentalsposition i meningen, precis som i engelskan:

B: När ja träffa folk ifrån Göteborg dealltid säger när du kommer hem du ska köra ut till Långedrag

Värt att notera är också att informanten hela tiden behåller kontakten till engelskan. Denne gör det inte bara genom att ha en amerikansk prosodi, utan också genom att

använda sig av amerikanska småord såsom *oh*.

4.1 Informantens kodväxling

Informanten kodväxlar nio gånger under det 13 minuter långa samtalet. Alla kodväxlingar förutom en tillhör vad Matras kallar "insertial codeswitching". Informanten använder sig av enstaka ord på engelska som inlemmas i den svenska meningen.

Den enda gången informanten använder sig av "alternational codeswitching" är sent i samtalet då informanten undrar vad årstider heter på svenska. Kodväxlingen är alltså en direkt fråga ställd till intervjuaren. Direkt efter att svaret givits honom övergår han till svenska igen:

Bernie: ååh (.) ja (.) wintrer de e okej (.) ja

Intervjuare: [a-ja]

B: de (.) de (.) samma (.) de e inte samma () de i södra staten

I: [mm] [nä]

B: [ja] (.) wi ha fyra (.) seasons. (.) what's that? årstidē

I: [aa] årstider ja (.)

B: jaja ((skrattar))

I de övriga fallen av kodväxling är det enstaka ord, ofta speciella fackord som översätts:

I: så då f- då ble de mycke å skotta

B: ja ja de göe ((gör det)) å vi har snö snow plog för våR cracker ((engelska)) å

I: [aa] [jaja] de får man ha

B: ja ja ja

I: avisst

B: ja

I alla fallen får man anta att kodväxlingen beror på att informanten inte känner till eller direkt kommer på ordets svenska översättning. (Eller som i fallet ovan, att informanten

är osäker på om *snow* verkligen är *snö* på svenska och använder sin engelska för att försäkra sig om att mottagaren förstår.) Kodväxlingen skulle då tillhöra den första av Matras tre faktorer som triggar en kodväxling. Kodväxlingen sker till följd av svårigheter att hitta ett adekvat uttryck i ett av språken.

4.2 Effekter av kodväxlingen

Efter kodväxlingarna byter informanten i alla fallen omedelbart tillbaka till att prata svenska. Efter fem av kodväxlingarna stannar samtalet av och informanten yttrar bara tankfulla ”ja ja”. Sedan börjar en ny talsekvens om. Det gör att vi har 4 kodväxlingar att undersöka effekterna av.

Den första av de fyra kodväxlingarna inträffar tidigt under samtalet:

I: var ni ombord på skeppet och tittade också?

B: ö nej nej.

I: nä, ni såg det från

B: ja .

I: hamn.

B: [ja] ja åå () avenue ((engelska)) å de kallade ((kallade det))

I: aa

B: där de shoppar

I: jaja

Efter den första kodväxlingen är det intressant att notera att informanten sedan använder sig av ett lånord från engelskan, men uttalar detta som ett svenskt ord och dessutom har en svensk -ar-ändelse. Även om shoppar härstammar från engelskan är informanten fast besluten att prata svenska. Detsamma gäller ett låneord som *lunch*. Även om informanten bryter på engelska när han uttalar det väljer han att gå på den svenska varianten. Informanten uttalar alltså inte *lunch* som en engelsman eller amerikan hade gjort.

Nästa kodväxling sker när informanten pratar om en resa han gjort i Göteborgs

skärgård:

I: kusten ser annorlunda ut

B: ja de jör den (.) ni har väl (.) eh skärgården ()

I: aa

B: åkte ferry ((engelska)) båt därute ja å ja

I: aa va rolit

B: Ja (.) å då (.) ((snörvel)) vi *köRde åpp te TRollhättan* ((extra stark amerikansk brytning hela meningen))

I: aha

B: ja (.) åh (.) de e många mycke (.) ((tvekande ljud)) och va säge ma å (.) många elleR mycke me (.) Fina jurdbruk däri norra GöteboRg

Även om ferryboat är ett ord på engelska har informanten här delat upp det i en engelsk och en svensk del. Informanten känner till att boat heter båt på svenska, men känner inte till eller kommer inte på vad ferry heter på svenska. Informanten fortsätter därefter att berätta att han på samma resa även åkte till Trollhättan. Hela meningen är uttalad med stark brytning. Här rör det sig om en gradskillnad då informantens tal hela tiden är färgat av engelskan i fråga om uttal. Det finns andra talsekvenser när informanten också talar med extra stark brytning. Ofta kommer dessa i samband med uttalande av Ortsnamn:

B: [ahja ja] ja de va jo (.) johan (.) min syssling i (.)

I: mhm

B: i Stockholm ((kraftig brytning))

I: aa

B: å de har nå(n) sommarstuge Rett näre(n) Växjö.((Kraftig brytning))

I: ahja

B: så ja stannadmedom

I: mm

B: tre natt

Här missar informanten också att kongruensböja *nätter* och säger istället tre natt. Slutvokalen -a ersätts med -e, men det är ganska genomgående för informantens tal i

stort. Detta sker alltså inte i samband med en kodväxling, utan vid omnämmandet av orts- eller stadsnamn. Detta är ändå inte ett konsekvent drag hos informanten. Det finns flera fall när denne uttalar Ortsnamn med ett normalt uttal:

B: å då de körde mig rånt va de kalla (.) Bobergsland däri

I: jaja

B: javisst å de va intressant der ja

I: därifrån som Andrew Peterson å så kom

B: (.) ja.

Vid nästa kodväxling sker något som inte sker vid de andra kodväxlingarna. För det första korrigerar informanten sitt eget tal när intervjuaren uttalar *lind* för att stödja informantens osäkerhet i namnet på trädet. Detta sker alltså efter att informanten kodväxlat till engelska när han använder ordet *walnut*. Det andra som sker är att informanten blandar ihop engelskans *planted* med svenskans *planterat*. Här skulle man kunna se det som en blandning av språken – och i förlängningen språkssystemen hos informanten. En annan möjlig förklaring skulle kunna vara att svenskans *planterat* faktiskt är ett svårt ord, ett typiskt fackord, och att informanten snarare gissar på översättningen.

I: ja okej eh du d-din egen skog va e de för sorts träslag ni har där?

B: oh de-e (.) ek å walnut ((engelska))

I: aa

B: åh (.) eh (.) lönn å

I: lönn aa

B: eh lind(eh)

I: lind

B: lind_

I: de e lövskog allting

B: oh ja ja ja

I: inga barrträd

B: näj nä nej.

I: de de de e mest lövskog i södra

B: ja

I: Minnesota

B: om vi ha *baRträd de e va vi ha plantat* ((stark engelsk brytning kursiverat))

Det sista av de fyra fallen av kodväxling är svårtolkat. Man kan tolka det som att informanten säger *binter*, ett ord som inte finns i ordlistorna. En annan tänkbar tolkning är att informanten menar att säga *vinter* och menar någonting annat med det svenska verbet *rullade*. Den här sekvensen sker sent i samtalet varför vi kan anta att informanten börjar bli trött. Påverkan av kodväxlingarna är få. Vi kan notera ett tydliga di-uttal av pronomet *de*, något som skulle betyda att kodväxlingen snarare förstärkt svenskan än tvärtom. Å andra sidan kan vi se att han uttalar *winter* nästan som ett amerikanskt ord. Brytningen och att orden är nästintill likadana på engelska och svenska gör effekterna av kodväxlingen svårtolkade:

B: ja (.) han sa han eh (rullade a binter) ((engelska)) i GöteboRg eh eh di han sa di har ingen Rekteg winter ((svenska)) halbåra ((halvår))

I: nä

B: regn å slask å han saknade lite kyligt vädeR å snö

I: [ah] mm

B: ja ja ((skrattar))

I: [ah] hur e vintrarna här då?

B: +Åh+ de kan va kallt

I: kallt

B: Åh mycke snö förra vintre vi hade mycke snö

5. Diskussion och slutsater

Informanten kodväxlar alltså 9 gånger. En av gångerna rör det sig om ”alternational codeswitching”, resterande kodväxlingar är ”insertional codeswitching”. Svårigheter i undersökningen rör informantens naturliga variation. Man skulle kunna säga att informantens svenska är vacklande. Det finns få felaktigheter eller utstickande språkliga drag som återkommer konsekvent. Det gör att det är svårt att hitta belägg för att vissa språkliga drag återkommer på grund av kodväxlingen.

Även om det finns svårigheter i undersökningen, såsom informantens amerikanska brytning och ett i grunden litet material att analysera går det inte att säga att informantens svenska förändras på något konsekvent sätt efter en kodväxling till engelska. Detta skulle betyda att de tankar John Macnamara för fram i sin artikel om tvåspråkighet är riktiga även för den här undersökningen – en person som talar två språk verkar ha dessa två separat, och kan naturligt dela upp dessa såväl på syntaktisk som lexikal nivå. Uppdelningen som informanten gör i exemplen *ferry båt* talar också för att vi har att göra med två separata system. Den här undersökningen lyckas inte säga något om den fonologiska aspekten, därtill är informantens svenska redan så starkt influerad av engelskan.

Litteraturförteckning

Antoniou, Mark, Best, Catherine T., Taylor, Michael D., och Roos, Christian, ”Inter-language interference in VOT production by L2 dominant bilinguals: asymmetries in phonetic code switching”, 2011, *Journal of Phonetics* 39, s. 558–570

Macnamara, John, ”The Linguistic Independence of Bilinguals”, 1967, *Journal of verbal learning and verbal behaviour* 6, s.729-736

Matras, Yaron, *Language contact*, 2009, Cambridge University Press, Cambridge

Transkriptionsnyckel

R	Versalt R markerar ett amerikanskt r.
?	Markerar kraftigt stigande grundton i slutet av en prosodisk fras
ˊ	Markerar svagt stigande grundton i slutet av en prosodisk fras.
.	Markerar tydligt sjunkande grundton i slutet av en prosodisk fras.
,	Markerar relativt jämn grundton i slutet av en prosodisk fras.
[Markerar var överlappande tal börjar.
]	Markerar var överlappande tal slutar.
(n)	Markerar ett ljud som är otydligt.
()	Tom parentes markerar att något sägs som inte kan höras eller tolkas.
<u>Lind</u>	Understrykning markerar att elementet är speciellt markerat av talaren.
(.)	Markerar paus. Det görs ingen åtskillnad på längden i pauserna.
((snörvel))	Dubbparentes markerar författarens egen kommentar till det sagda.
+åh+	Markerar starkt uttal

